

Fuert dach mat deem 'Gefäerten'!

Am Däitsche fanne mir den Ausdrock 'Gefähr't; dat ass epees, dat rullt a woumat ee ka 'fuere'. Natierlech hu mir am Lëtzebuergesch och e Wuert, an esouguer en typescht!, fir dat Gerull, an zwar e 'Gefier', sief dat iergend e Won, eng Kutsch oder en Auto.

Mir hunn ower och nach e Wuert, dat dem Klank no, un den däitschen Ausdrock 'Gefähr't/Gefähr'te' erënnert ... dat ower glat näischt domat ze dinn huet: 'fäerten', also Angscht hunn. Wat dat 'Fäerten' (als Stéck vu 'Gefäerten') ower elo soll mat zwee Leit ze dinn hunn, déi mateneen duerch e Liewen oder en Deel dovun ginn, dat kann/soll ee sech emol mat Recht froen. Näischt!

Leider, leider musse mir an **Doudesannoncen** ower ëmmer méi dacks gewuer ginn, datt do e 'Gefäerten' oder eng 'Gefäertin' an d'Éiwegkeet gaang ass; am Spaass gesot, datt dat 'Gefäerts' also elo eriwuer schéngt ze sinn... ower dat huet mat 'fäerten' ze din... wou mir hei iwregens méi no beim englesche Verb 'to fear' sinn. Trauerreg ass hei ower alt erëm eng Kéier **dat sklavescht, oniwuerluecht, op jidfer Fall total iwverflésseg Eriwuer-Quëtsche vun engem houdäitschen Ausdrock an eis Sprooch**; am selwechten Zesammenhank dat onméiglecht 'gedenken' (souguer nach fein mat ëmständlecher Genitiv-/Wessen-Konstruktioen), **wann einfach un e Mënsch 'geduecht/erënnert' gëtt; och nach 'engem senger geduecht ka ginn**; dat 'Gedenke' brauche mir demno glat net.

Sécher, dir këntt elo froen, **wat een dann am Lëtzebuergesch fir de 'Gefäerte' soll huelen**. Iwwerleet emol, wéi am Franséischen oder am Engleschen dofir gesot gëtt: dat ass en Ausdrock, deen zimlech genee seet, wourem et geet, an zwar 'partenaire/partner'... iwregens fanne mir deen och plazeweis am Däitschen als 'Partner/Lebenspartner'. Dat këntt ericht aus dem Latäin; et kann een et och liicht iwver d'Franséisch verstoen: *pars*=Deel/*tenere*=halen...*part*+*tenir*, deemno am Sënn vun 'een Deel vun deem aneren halen/sinn.

Mä 'Partner' ass jo dann ower klor e 'friemt' Wuert. Dee Gläichklank mat eisem Verb 'fäerten' bei 'Gefäerten', deen et jo op kee Fall am Däitsche gëtt, deet een dach ower zécken, well 'fürchten' am Ouer wäit ewech vu 'fäerte' läit.

À propos Doudes-Annoncen: Hei hu mir et mat enger vun den éischten Aarbéchte vun eiser 'Actioun-Lëtzebuergesch' ze dinn. 1972 hu mir alle Leit gesot (UKW-Kanal 18-Emissioun 'en Ament fir eis Sprooch'), mir giffe jidderengem eng Hand upaken, wann et em eng lëtzebuergesch Familljenannonce geng goen. Dat huet wonnerbar fonctionnéiert, an et ass äis esouguer mat eisem 'Remerciement' iwver de Kapp gewuess, dee mir (,eisen' Här Philippe) joerelaang jidderengem perséinlech fir eng Familljen-Annonce an eiser Sprooch geschéckt hunn. Deemools guff et net emol 1% deer lëtzebuergesch Texter; haut si mir dann op 90%!

Dat Allerschéinst: Jänni a Männi mengt elo, dat wier ëmmer esou gewiescht... 'Wéi d'Zäit vergeet', huet mäi gudder Frënd Ger Schlechter seng UKW-Emissioun mam Jeanine fir déi eeler Leit an der Zäit geheescht. Dir këntt och haut nach eis 'Extranummer 3' mat engem ganze Pak Stuelen/Middelen/Beispiller fir allméiglech Annoncen, Menuën an anerem praktesche Geschreifs bei äis kréien. Dat Heft vu 70 Säite kascht nach net emol esou vill wéi... e Päckelchen Zigretten. Hei uewe fannt dir d'Adress, fir et ze bestellen.

(Der Madame Winy vu Bëschdref e Merci, datt si äis drop gestouss huet, datt et sech bei der Betounung am Franséischen (NATIERLECH!) em déi lescht a bei de germaneschen Idiomen em déi éischt Silb handelt, also net wéi et ëmgedréint an eiser vireschter Nummer stong.)

Wat e Gedeesses mat deem 'Sauerdeeg'!

Wat waren dat dann nach Zäiten, wéi samschdes de Kuch an/oder Taarte fir sonndes gebak guffen! A wéi huet dat duerch d'ganzt Haus esou heemlech no Hief an Deeg geroch, un deen een nawell gär pëtze gaang ass iert dat Gebäck am Schäffche war; **et war eng Gellegt, wann dee Geroch vum frësche Kuch duerch d'Haus gezun ass**... a wann een e bëssen nostalgesch/romantesch wëllt sinn, dann ass dee Geroch esouguer e Stéck vun eisem Kanner-Verhalt, oder net?

Wien e bëssen eppes dovun kennt – oder sech just elo an deer zackerdjësse COVID-Zäit vläicht emol un d'Bake gëtt – dee weess (oder gëtt gewuer), datt **en Hiefdeeg muss 'ugesat' gi fir datt e soll opgoen**: eng Kaul an d'Miel gemaach; d'Halschent vun der Mëllech an den Zocker wodeleg gi gelooss; d'Hief zergrimmelt an dra gerëstelt; dat Gantz dann an déi Miel-Kaul geschott an e bësse vum Miel dodra gekniwwelt; en Duch driwwer a bei Zëmmertemperatur keng Lëftchen dru komme gelooss... **da gëtt dat en DEESSËM, kee SAUERDEEG**...well en ass jo vum Zocker...séiss! 'Sauer'ass do also glat näischt; dat ass nëmme de Fall, wann een dees Deessëm eng Zäitche fir déi 'aner Kéier' versuergt huet, an deen da 'sauer' gëtt. Et kritt ee jo och Brout, wou den Deessëm bewosst sauer gi gelooss gëtt; normalerweis gëtt ower all Hiefdeeg direkt verbak, also net sauer gi gelooss. Iwregens ass dee franséischen Ausdrock 'levain' vill méi no bei der Saach, mä, majo, gelldir... wat e Gedeesses!

vum Lex Roth

„O meng Modi...“

...wat e Stodi voller Zodi, Josephine!“ Deen immens bekannte Refrain vun der ‚Atert‘. Si hätten ower och kenne ‚Kamédi, Buttek, Zirkus‘ hunn; da giff keen dat op deer ‚anerer Säit‘ an engem lëtzebuergesche Saz verstoen. Deer typescher Fäll een, wou mir net drun denken, datt et Stacklëtzebuergesch am Ausdrock/Gebrauch ass. Wann dir sot, et wieren der, déi ‚sech ‚mateneen hätten‘ oder si hätten sech ‚zermault/Schnësser geschnidden/rose bekuckt‘, da fuere mir genee op deerselwechter Schinn. Dat sinn alles Ausdréck an Ausdrocksweisen, déi natierlech un d'Däitsch erënnere kënnen, ower strikt a glat keen Däitsch sinn... ‚dees‘ hu mir maandelweis... wa mir emol giffen drop oppassen.

Geléng a Gehäck

Wann an der Zäit Gissercher geschluecht guffen ‚da war de Sproch wouer, datt vum Schwäin näischt rescht bliwwen ass... bis op dee leschte Kreesch. ☺ Haut grujelen sech der ower vill, wann si héieren, dat och d'Longe versuergt guffe fir eng Zopp ze maachen, déi, mat e puer Quetschen dran, eng herrlech Saach ginn ass. Déi hat dann och en Numm, an dat war ‚Gehäck‘. Maacht elo BRRR oder EIEIEI, et war/ass (mat e bëssen Esseg dran) guer net esou schlecht! Wa mir dann hei bei eis Sprooch solle kommen, da muss een drun denken, datt **dat däitscht Verb ‚gelingen‘ e bossegt Gesiicht nieft eisem ‚Geléng‘ huet**, apaart, well ee jo och vu ‚geroden/fäerdeg-bréngen‘ asw. ka schwätzen.

Nach eppes an dëser ‚Gusserei‘: **Eis Träipen**, déi heeschen am Däitsche ‚Blutwurst‘, am Franséische sinn et ‚boudins‘ an am Englesche gëtt esouguer vu ‚black pudding‘ geschwat... mir hunn also EISES; vum Rezept/Goût emol net ze schwätzen. Dann denkt emol drun, wéi ‚Gesolpertes‘ an anere Sproochen heescht; eisen Ausdrock ass... eemoleg! Eng ‚saumure‘ an eng ‚Sülze‘ hu mir och net bei enger genësseger ‚Solper‘ néideg. Wat et ower net alles an deem aarme Lëtzebuergesche gëtt, gelldir!

Boboën

Wou den Ausdrock an d'Lëtzebuegesch këntt? Et wees ower jidderem em wat et geet: iergend e ‚Wéi‘. Mä **wat kierperlech net klappt, dat hat an huet an eiser Sprooch nach ëmmer en Numm gehat**, an zwar vum Kapp bis op d'Zéiwespëtzen. En etlech deer Ausdréck ginn haut ower och gär vu franséischen oder anere Sproochen op d'Säit gestouss. Wie seet dann z.B. nach, hien hätt **de Mo ‚verbellt‘?** Den ‚Émlaf‘ ass och alt net méi apaart populär; ‚Migraine‘ huet **deen ‚décke Kapp‘** oder ‚d'Bëls‘ ersat; et gëtt nach knapps ‚gehippt‘, mä vill ‚gehumpelt‘; enger ‚Knupp‘ gi mir och aus de Féiss, a wat **de ‚Pillchen‘** ass, ka bal kee méi engem soen. Géint de ‚Schadder‘ an déi ‚rëffeg‘. Haut gëtt et ‚ee Gléck, allméiglech Zorte vu ‚Schmier‘ a Medikamenter, mä ‚Schuppen‘ hunn **de ‚Schubber‘** och bal ermëlzt. Iwwersetzt emol op däitsch/franséisch, dir wiert **op der Kopp**. Wësst dir, datt eng ‚cirrhose‘ an der Zäit hei ‚Liewerzirri‘ vernaant guff a wat deen ominösen ‚Ziff‘ war?

Hei këntt ee jo och emol drun denken, datt **eise verfluchte Covid-19 keng ‚Pescht‘** ass; dat war eng Saach vu méi baussegte Knuppen a Bëlsen, déi sech vrun allem ënnert den Äerm an tëscht de Been entwéckelt hunn, e Cadeau vu Raten an anerem Geschmëss. Et ass dann och dee Fluch, wourem et am Albert Camus senger ‚PESTE‘ geet, déi Geschicht, déi dir jo elo op Lëtzebuergesch an de Bicherbutteker fannt (D'PESCHT), **ee vun de weltbekannste Romanen aus deer moderner Literatur**... deen eis Sprooch ower packt.

* Hei iwregens, wat eis bescht Lëtzebuergesch-Schrëftstellerin Jeanine Theis-Kauth iwver déi lëtzebuergesch Versioun vu LA PESTE geschriwwen huet:

Bis ewell wosst ech net, datt eis Sprooch sech fir esou eppes Realistesches, Hallef-Abstraktes géif eegnen... ech behaupten, et ass dat Bescht wou ech op lëtzebuergesch jeemools gelies hunn.

NB: Si kritt elo 90 Joer!

Dru geduecht...

...datt mir en Ausdrock fir alles hunn, dat ‚nachhalteg‘ soll sinn? An eiser Sprooch heescht et ‚datt eppes giff ‚bäihalen‘, sief dat e gudder Maufel oder Émstänn, z.B. eng Gewunnecht déi jo dann och ‚bäihalteg‘ka ginn/sinn.

...wat et alles oui är Actioun-Lëtzebuergesch an hir 50 Joer Aarbecht fir eis Sprooch a rondrem si NET giff ginn?

...dat Lëtzebuergesch net mat iergendengem vun de bayereschen Duerfdialekte ka verglach ginn, well si d'Sprooch vun engem international unerkannte STAAT ass!